

“O‘QUVCHI YOSHLARNI TARBIYALASHDA MILLIY-HUDUDIIY AN‘ANALARDAN FOYDALANISH MEXANIZMLARI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Xaydarova Nilufar¹

Uzoqmurodova Sevinch²

Fan va texnologiyalar universiteti

KEYWORDS

Milliy tarbiya, hududiy
an‘analalar, o‘quvchi yoshlar,
prezident fikrlari, zamonaviy
muammolar, ta‘lim tizimi,
qadriyatlar, maktab, mahalla,
milliy o‘zlik, tarbiyaviy
mexanizmlar.

ABSTRACT

Mazkur maqolada o‘quvchi yoshlarni tarbiyalashda milliy-hududiy an‘analardan foydalanish masalalari chuqur yoritilgan. Prezident Shavkat Mirziyoyevning fikrlari asosida zamonaviy tarbiya tizimidagi muammolar ochib berilgan hamda ularni bartaraf etish uchun amaliy yechimlar taklif qilingan. Hududiy qadriyatlarni dars jarayoniga integratsiya qilish, pedagoglarni tayyorlash va madaniy muhitni mustahkamlashning dolzarb jihatlari yoritilgan.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: **10.5281/zenodo.15406429**

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Kirish

“O‘zining ildizi, tarixi, tili, madaniyati va qadriyatlarini unutgan xalq – yo‘qolib ketishga mahkum bo‘ladi,” — degan edi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev. Bu so‘zlar ayni haqiqat bo‘lib, ayniqsa, bugungi globallashuv jarayonida o‘z milliyligimizni asrash va uni yoshlarga to‘g‘ri yetkazish har qachongidan ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Har bir xalqning ma‘naviy hayotida o‘ziga xos urf-odatlar, qadriyatlar, tarixiy xotiralar va hududiy an‘analalar muhim o‘rin tutadi. Ular o‘tmish bilan bugunni bog‘lovchi ko‘prik, xalq ruhiyatini ifodalovchi vosita hisoblanadi. Tarbiya tizimida bu elementlardan foydalanish — yosh avlod ongida o‘zlikni anglash, milliy g‘urur, ajdodlarga hurmat va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda muhim omildir.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev yoshlar tarbiyasi haqida ko‘plab chiqishlarida ta‘kidlaganidek: “Biz farzandlarimizni nafaqat bilimli, balki milliy qadriyatlarimizga sodiq, zamonaviy dunyoqarashga ega, mustaqil fikrlaydigan shaxslar qilib tarbiyalashimiz shart. Bu — ertangi kunimizning kafolati. “Ushbu fikrlar bizga bir narsani aniq anglatadi — tarbiya

¹ Fan va texnologiyalar universiteti Pedagogika kafedrası o‘qituvchisi

² Fan va texnologiyalar universiteti 2/23-guruh talabasi

jarayoni yagona bir maktab yoki oila doirasida emas, balki jamiyatning barcha qatlamlari, xususan, mahalla, ta'lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va madaniyat maskanlari orqali amalga oshirilishi lozim. Milliy-hududiy an'analar — bu xalqning tarixiy xotirasi, urf-odati, axloqiy mezonlari, xalq og'zaki ijodi, amaliy san'ati, milliy liboslari va o'ziga xos madaniy merosidir. O'zbek xalqining har bir hududida o'ziga xos tarbiyaviy qadriyatlar mavjud: Farg'ona vodiysidagi mehmondo'stlik, Buxoro madaniyati va donishmandligi, Qashqadaryo va Surxondaryodagi qadimiy marosimlar, Xorazm vohasining og'zaki ijodiy boyliklari — bularning barchasi o'quvchilar tarbiyasida ishlatilishi mumkin bo'lgan katta boylikdir.

Tarbiya tizimi bugungi kunda bir qator muammolar bilan yuzlashmoqda. Eng avvalo, tarbiyaviy ishlarga shaklan yondashilib, uning mazmunan boyitilishiga yetarlicha e'tibor qaratilmayapti. Bu esa ko'plab tadbirlarning rasmiyatchilik tusini olib, unda milliy an'ana va qadriyatlarning yuzaki aks ettirilishiga olib kelmoqda. Natijada, yoshlarning bunday tadbirlarga bo'lgan qiziqishi sustlashmoqda. Shuningdek, mahalliy pedagogik tajribalarning e'tibordan chetda qolayotgani ham dolzarb muammolardan biridir. Mamlakatning turli hududlarida mavjud bo'lgan o'ziga xos tarbiyaviy usullar yetarli darajada o'rganilmayapti, ular umumlashtirilib ta'lim tizimiga tatbiq etilmayapti. Bu esa tarbiya ishlarining umumiylikdan nariga o'tmasligiga sabab bo'lmoqda. Yoshlar orasida milliy qadriyatlarga nisbatan befarqlikning ortib borayotgani ham xavotirli holatdir. Zamonaviy texnologiyalar, internet va chet el madaniyatining kuchli ta'siri natijasida ayrim yoshlar o'z milliy ildizlariga e'tibor qaratmay, begona madaniyatlarni afzal ko'rishga moyil bo'lib qolmoqda. Bunga sabab bo'luvchi yana bir omil – pedagoglarning o'zlari ham milliy-hududiy an'analarni yetarlicha bilmasligi bilan bog'liq. O'qituvchilarning bu boradagi tayyorgarligi sust bo'lib, ular dars jarayonlarida mahalliy qadriyatlarni to'laqonli aks ettira olishmaydi. Yana bir muhim jihat – bu mahallalarda tarbiyaviy muhitning zaiflashganidir. Avvallari mahalla jamoasi tarbiya jarayonida faol ishtirok etgan bo'lsa, hozirgi kunda bu vazifa faqat ta'lim muassasalarining zimmasiga tushib qolmoqda. Natijada, bola atrofidagi tarbiyaviy ta'sir doirasi torayib, tarbiya jarayonining izchilligi buzilmoqda.

O'qituvchilarning bu boradagi tayyorgarligi sust bo'lib, ular o'z darslarida mahalliy qadriyatlarni yetarli darajada qo'llashmaydi.

Avvallari mahalla katta tarbiyaviy maktab bo'lib xizmat qilgan bo'lsa, hozirgi vaqtda bu tizimda ham ma'naviy faoliyat pasaygan.

Yechimlar va takliflar

Bugungi globallashuv davrida yosh avlodni milliylik, tarixiy xotira va hududiy qadriyatlar asosida tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu maqsadni amalga oshirish uchun bir nechta yo'nalishlar bo'yicha tizimli islohotlar va amaliy choralarni joriy etish zarur. Yosh avlodni mahalliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash uchun davlat miqyosida yagona konseptual hujjat – "Milliy tarbiya dasturi" ishlab chiqilishi lozim. Mazkur dasturda har bir viloyat, tuman, hatto qishloq darajasida mavjud bo'lgan tarixiy, madaniy, urf-odat va an'anaviy qadriyatlar ro'yxati shakllantiriladi. Ushbu ma'lumotlar o'quv-tarbiya jarayoniga integratsiya qilinib, har bir hudud o'zining betakror tarbiyaviy modeliga ega bo'ladi. Bu yondashuv yoshlarning o'z

millati va yurtiga sadoqatli, ongli, ma'naviyatli shaxs bo'lib yetishishiga xizmat qiladi. Maktab o'quv dasturlarida tarix, adabiyot, madaniyat, texnologiya kabi fanlarda hududiy boyliklar asosida tuzilgan mavzularni keng joriy etish zarur. Masalan, Farg'ona viloyatida Yusufxo'ja, Buxoro shahrida Narshaxiy, Xorazmda esa Al-Xorazmiy kabi tarixiy shaxslar hayoti va ilmiy merosi orqali darslar tashkil etilishi mumkin. Shuningdek, har bir hududga oid afsonalar, ertaklar, xalq og'zaki ijodi namunalarini o'quv jarayoniga kiritish orqali bolalarda milliy iftixor va hududiy g'urur tuyg'usi shakllanadi. Pedagog kadrlar tayyorlanayotgan oliy ta'lim muassasalarida "Mahalliy xalq pedagogikasi", "Folklor va tarbiya asoslari", "Hududiy madaniyat va urf-odatlar" kabi maxsus fanlar kiritilishi lozim. Bu orqali kelajakdagi pedagoglar nafaqat umumiy didaktikaga, balki o'z yurtining madaniy boyliklariga tayanib tarbiya jarayonini olib borishga tayyor bo'ladi. Bunday fanlar orqali pedagogik yondashuvlarda milliylik va hududiylik uyg'unligi ta'minlanadi. Tarbiyaviy ishlarning samaradorligi bevosita maktab, mahalla va ota-onalar o'rtasidagi mustahkam hamkorlikka bog'liq. Shu maqsadda an'anaviy ota-onalar yig'ilishlari har oyda mahalla yetakchilari, faxriylar, pedagoglar ishtirokida o'tkazilishi maqsadga muvofiq. Bu yig'ilishlarda hududdagi dolzarb masalalar, yoshlar muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari muhokama qilinadi. Uzoq muddatli natijalarni ko'zda tutgan holda mahalla maktab bilan uzviy aloqada bo'lishi lozim. Yoshlar o'rtasida "Hududim faxri", "Ajdodlar yo'lida", "Ota-bobom merosi" kabi viktorina va tanlovlarni joriy etish orqali ular o'z hududining tarixiy, madaniy, ilmiy yutuqlari bilan yaqindan tanishadi. Bunday tadbirlarda bolalar nafaqat bilimlarini mustahkamlashadi, balki prezentatsiya, jamoa bilan ishlash va ommaviy chiqish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Shuningdek, maktablarda hududiy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi ochiq saboqlar, ijodiy ko'rik-tanlovlar va teatr ko'rinishidagi tadbirlar o'tkazilishi mumkin. Bugungi raqamli davr yoshlarining ongiga ta'sir qilishda TikTok, Instagram, YouTube kabi platformalar muhim rol o'ynaydi. Shuning uchun blogerlar, kontent yaratuvchilar va yosh ijodkorlar ishtirokida mahalliy qadriyatlarni zamonaviy, jozibali, qisqa videolar orqali targ'ib qilish yo'lga qo'yilishi lozim. Har bir hudud o'ziga xos qahramonlar, tarixiy joylar va urf-odatlarini jamlagan kontentlar orqali ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari orasida milliy ruh uyg'otilishi mumkin.

Xulosa

Yoshlarni milliy-hududiy an'analar asosida tarbiyalash — bu nafaqat ularni ajdodlar yo'liga hurmat ruhida tarbiyalash, balki mustahkam jamiyat, kuchli davlat asoslarini yaratishdir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning ushbu so'zlari mazkur yo'nalishdagi harakatlarimizga asos bo'lib xizmat qiladi: "Biz yoshlarni faqat ilm-fan, texnologiya emas, avvalo milliy qadriyatlar bilan tarbiyalash orqali yurtga sodiq, g'ururli avlodni voyaga yetkazamiz." Endi navbat bizda — har bir ta'lim muassasasi, har bir o'qituvchi, har bir ota-ona bu jarayonda faol ishtirok etishi, o'z mas'uliyatini teran anglab harakat qilishi zarur. Chunki tarbiya — bu jamiyat kelajagining asosi, millatning umr daraxtidir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston – maktab ostonasidan boshlanadi. – Toshkent:

“O‘zbekiston”, 2021. – 432 b.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”.

3. Haydarov J. Tarbiya va milliy qadriyatlar uyg‘unligi. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2020. – 276 b.

4. Toshmatov N., Ergashboyev A. Zamonaviy tarbiya jarayonida hududiy an‘anaviy qadriyatlarning o‘rni. // “Ma‘naviyat va ma‘rifat” jurnali, 2022, №4, – B. 38–45.

5. Sobirova D. Mahalla va oila muhitida yoshlarni tarbiyalash: An‘analar va innovatsiyalar. – Samarqand: “Ilm ziyo”, 2023. – 191 b.

6. Karimov A. Milliy tarbiya nazariyasi va amaliyoti. – Andijon: “Fan va taraqqiyot”, 2019. – 216 b.